

вчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, професора кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **В. І. Борисова** та члена Оргкомітету, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України, завідувача кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого **М. І. Панова** та прийнято рекомендації конференції, які будуть оприлюднені для ознайомлення громадськістю.

До проведення конференції Оргкомітетом було видано збірник тез наукових доповідей, що сприяло всебічному обговоренню позицій науковців і практиків та широкому обміну думками з багатьох питань обраної проблематики. Також було організовано виставку-презентацію наукових видань із кримінального права, авторами яких є вчені Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

Робота конференції виявилася надзвичайно плідною і привернула до себе увагу широкої наукової громадськості та інших зацікавлених осіб, серед яких – працівники правоохоронних і судових органів, інші практичні працівники.

Під час завершення конференції було оголошено про проведення конференції із проблем кримінального права у 2015 р.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука кримінального права
в системі міждисциплінарних зв'язків»

Розглянувши й обговоривши актуальні проблеми науки кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків, Міжнародна науково-практична конференція констатує:

– у сучасних умовах особливої гостроти набули проблеми забезпечення прав і свобод людини і громадянина, суверенітету держави, основ безпеки суспільства тощо. У зв'язку з цим норми кримінального права як найпотужніший інструмент правового реагу-

вання на факти порушення найважливіших суспільних відносин мають відігравати одну із провідних ролей;

– останнім часом спостерігається глобальна інтеграція не лише економічного, політичного та культурного простору сучасного світу, а й безперервний процес вироблення й апробування єдиних концептуальних підходів у боротьбі зі злочинністю. При цьому визначення ролі й значення сучасної науки кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків виявляється для юридичного наукового простору особливо актуальним;

– у галузі методології наукових досліджень найцікавіші ідеї, гіпотези і концепції виникають на перетині різноманітних дослідницьких парадигм, культур, традицій міждисциплінарних комплексних досліджень. Тому вбачається актуальним і своєчасним звернення до проблеми визначення векторів міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права як напрямів розвитку наукових досліджень, адже розв'язання численних проблем, що виникають у науці кримінального права, у сфері правотворчості та праворозуміння, є неможливим без аналізу інтегративних зв'язків цієї науки з іншими науками;

– основними векторами вказаної взаємодії є: 1) зв'язок кримінального права з гуманітарними і природничими, технічними та іншими галузями наукового знання; 2) зв'язок науки кримінального права з іншими правовими науками; 3) зв'язок науки кримінального права з науками кримінально-правового циклу;

– взаємодії кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків притаманна наявність опосередкованих зв'язків із гуманітарними і природничими галузями наукового знання. Однак ефективний кримінально-правовий захист суспільних відносин потребує чіткого наукового розуміння природи та структури суспільно-політичного й економічного укладу життя, а також цінностей сучасної цивілізованої людини, знання про що здобуваються, зокрема, з теорії економіки, політології, соціології, культурології тощо;

– прикладом інтеграції науки кримінального права в міждисциплінарний правовий простір є практика кримінально-правового захисту конституційних, екологічних та інших прав людини, інтелектуальної власності та суміжних прав, що проявляється в широ-

кому вживанні наукою кримінального права категорій, понять і термінології, розроблених іншими галузями права. У зв'язку з цим визнається можливим розробка уніфікованого понятійного та термінологічного апаратів, що виступають науковим інструментарієм як у кримінальному праві, так й інших юридичних науках.

У зв'язку з викладеним особливої уваги потребують дослідження фундаментальних і прикладних проблем науки кримінального права та її ролі в системі міждисциплінарних зв'язків.

Вислухавши й опрацювавши пропозиції науковців і практиків щодо проблем науки кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків, конференція вважає за необхідне відзначити про таке.

1. У сфері загальнотеоретичних проблем міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права

1.1. Віддаючи належне різним підходам і поглядам науковців щодо визначення поняття науки кримінального права, конференція в цілому виходить із того, що *наука кримінального права* становить собою систему знань у вигляді ідей, поглядів, концепцій, теорій та вчень про злочин та покарання, кримінальний закон та кримінальну відповідальність, кримінально-правові норми, юридичні конструкції та інститути, їх соціальну обумовленість й ефективність; принципи, закономірності і тенденції розвитку кримінального права, а також теоретичне осмислення практики законотворчої та правозастосовної діяльності у цій сфері. Наука кримінального права має притаманний їй *понятійний апарат* – достатньо досконалу й розвинену систему категорій та понять, їх визначень (дефініцій) і відповідну їм систему термінів, що у більшості своїй знаходять відображення і нормативне закріплення у законах про кримінальну відповідальність. Понятійний апарат цієї галузі права як результат пізнавальної діяльності одночасно виступає як логіко-юридичний інструментарій подальшого пізнання у сфері кримінального права, забезпечуючи здійснення пізнавальної, евристичної, прогностичної та інших функцій цієї науки. Система знань науки кримінального права незалежно від форм їх зовнішнього прояву й особливостей закріплення логіко-лінгвістичними засобами (як і в будь-якій науці) обумовлена об'єктом даної науки, детермінована ним і залежна від нього.

1.2. *Об'єкт науки кримінального права* має складний характер. До його змісту входять: *по-перше*, невизначена множинність об'єктивно існуючих явищ реальної дійсності у вигляді конкретних актів суспільно небезпечної поведінки (вчинків) людей як деяка сукупність суспільно небезпечних діянь певного виду (типу); *по-друге*, система норм, юридичних конструкцій та інститутів, що становлять зміст кримінального права як галузі права і що закріплені державою у Кримінальному кодексі України (далі – КК), визнаючи ці діяння як злочини і передбачаючи за їх вчинення відповідні покарання чи інші заходи кримінально-правового характеру. Цей об'єкт має *бінарну (подвійну) структуру*, елементи якої перебувають в органічній єдності. *Перший елемент* цієї структури належить до сфери *суцього (існуючого)* – до сфери фактів соціальної дійсності (актів реальної суспільно небезпечної поведінки, конкретних вчинків людей у формі суспільно небезпечних діянь); *другий* – до сфери *забороненого (повинного і належного)* – у формі *нормативних визначень того, чого не має бути*, що знаходить закріплення у нормах закону про кримінальну відповідальність.

1.3. Наука кримінального права широко залучає й активно використовує для вирішення власних завдань і здійснення своїх основних функцій великий масив знань, що належить до сфери інших наук, таких як філософія, соціологія, психологія, медицина (судова медицина), психіатрія (судова психіатрія), екологія, інші природознавчі, технічні, а також суспільно-гуманітарні науки. Особливе місце займають юридичні науки – філософія і теорія держави і права, соціологія права як загальнотеоретичні наукові дисципліни, а також значний масив галузевих наук – конституційне, міжнародне, адміністративне, цивільне, екологічне право тощо. Особливої уваги заслуговують науки, що утворюють відносно відокремлений кримінально-правовий блок (цикл) наук: кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія, кримінально-виконавче право, криміналістика. Ці науки об'єднані загальним (єдиним) для них об'єктом, який має складну структуру і становить собою бінарну систему елементів: «злочинність» – «кримінально-правова боротьба із злочинністю». Зазначені інтеграційні зв'язки науки кримінального права з іншими галузевими нормами вказують на те, що ця

наука охоплює широке коло знань, які належать як до сфери кримінального права, так й інших наукових дисциплін.

1.4. Наука кримінального права при дослідженні складних системних об'єктів використовує різні методи пізнання, домінуючим серед яких є *метод системного аналізу*. Він дозволяє з'ясувати внутрішню структуру об'єкта (системи) як цілісного явища, встановити його елементи, а головне – виявити внутрішні інтеграційні відносини і зв'язки між елементами системи та їх вплив один на одного.

1.5. Аналіз зовнішніх відносин і зв'язків також має значення для науки кримінального права, оскільки дає можливість знайти відповідь на запитання: у чому сутність і зміст *міждисциплінарних інтеграційних відносин і зв'язків* науки кримінального права, і які *межі* можливого використання даною наукою знань інших наукових дисциплін?

Зовнішні інтеграційні відносини і зв'язки науки кримінального права з іншими галузями знань мають різноманітний характер і поділяються, зокрема, на *відносини координації* (узгодженості, логічної несуперечливості) і *відносини субординації* (жорсткої упорядкованості і підкорення одного явища (об'єкта, елемента) іншому). Проте такий підхід ще не дає можливості розв'язати питання щодо обсягу і меж інтеграції наук, а також використання наукою кримінального права знань інших наук. Конференція вважає за доцільне відносини між указаними науками розглядати з урахуванням окремих *рівнів (показчиків)*, а саме: 1) *теоретичного рівня* (рівень ідей, концепцій, теорій, учень тощо); 2) *категоріально-понятійного рівня*; 3) *термінологічного рівня*.

Конференція відмічає, що деякі з указаних наук (філософські науки, психологія, психіатрія тощо) можуть виконувати щодо науки кримінального права «методологічну функцію» при розробленні проблем, які знаходяться на «перетині» цих наук і є суміжними для них. У подібних випадках кримінально-правова наука не може не враховувати у своїх дослідженнях результати, отримані суміжними науками, не використовувати їх категоріально-понятійний апарат і відповідну термінологію. У таких випадках відносини між науками можна охарактеризувати не лише як відносини «координації»,

а й певної «субординації», коли вказані науки впливають на зміст кримінального права. Проте *цей процес не може розглядатися спрощено як механічне перенесення теорій і вчень, а також категорій, понять і термінології з інших наук до кримінального права як «абсолютних» у їх «первинному» вигляді й у «жорстких», «предметних» трактуваннях, що нагадують їм відмічені науки*. Вони мають бути узгоджені з основними і принциповими положеннями теорії кримінального права і враховувати, що до структури об'єкта науки кримінального права входять явища, які належать не лише до сфери «суцього», а й сфери «належного», що й надає її теорії специфічних та індивідуальних рис суто юридичної науки. Отже, наука кримінального права як самостійна галузь знань, виходячи зі свого об'єкта, може розробляти кримінально-правові теорії, що не завжди збігаються за обсягом і змістом із теоріями філософії, психології, соціології тощо. Це, наприклад, теорія причинного зв'язку, особливо його встановлення при бездіяльності; категорії «суб'єктивна сторона», «вина», «мотив», «мета злочину», «злочинна недбалість», зміст яких не в усьому відповідає знанням психології. При указаних співвідношеннях вплив інших наук на зміст науки кримінального права має корегуватися з урахуванням змісту теорії науки кримінального права і специфіки її об'єкта.

1.6. Особливий характер мають зв'язки науки кримінального права з юридичними науками. Останні значною мірою формалізовані, мають достатньо досконалий та розвинений категоріально-понятійний апарат і довершену систему термінології. Більшість із категорій, понять і термінів визначені в законах та підзаконних нормативно-правових актах, мають відносно стабільний характер, діють довгостроково, є офіційними, а тому отримали в теорії права назву *«легальних категорій, понять і термінів»*. При цьому значний масив категорій, понять і термінів, які розробляються юридичною наукою, не отримав нормативно-правового закріплення, вони виступають лише як її предмет, маючи назву *«доктринальні категорії, поняття та юридична термінологія»*.

Найбільш широкий обсяг інтеграційних відносин науки кримінального права складається з юридичними науками, до змісту яких входять норми так званих регулятивних галузей права – цивільного,

господарського, банківського, екологічного, земельного, трудового права. Ці відносини в основі своїй характеризуються як відносини координації, сутність яких полягає в такому: по-перше, визнання нормами закону про кримінальну відповідальність певного суспільно небезпечного діяння злочинним означає, що це діяння в той самий час не може визнаватися регулятивними нормами правомірним. По-друге, визнання нормами регулятивних галузей певних діянь правомірними виключає можливість визнання цих діянь злочинними у кримінальному праві. Ця взаємна залежність між галузями права та юридичними науками вимагає їх координації та узгодженості.

Указані відносини координації, що складаються між галузями правових наук, одночасно забезпечують їх і диференціацію, й інтеграцію. *Диференціація* виражається в тому, що ідеї, концепції, теорії, вчення, система категорій, понять та термінологія обумовлені об'єктом будь-якої із наук, дають можливість відрізнити дану науку від інших та ідентифікувати її як самостійну галузь знань. Навпаки, *інтеграційні процеси* проявляються в тому, що: 1) наука кримінального права залучає до свого змісту знання інших юридичних наукових дисциплін, так би мовити, «асимілює» ці знання, «поглинає» їх, при цьому надаючи їм інтерпретацію з урахуванням їх первинного змісту і сутності, але під кутом зору власних завдань, предмета і методу кримінально-правового регулювання; 2) інтеграція вказаних наук досить повно проявляється у широкому використанні кримінальним правом за допомогою бланкетних диспозицій (їх більшість за чинним КК) норм, що належать до змісту інших (регулятивних, а в деяких випадках і охоронних, наприклад, адміністративні норми) галузей права. Ці норми охоплюються змістом норм законів про кримінальну відповідальність як обов'язкові їх елементи і разом із ними виконують функцію регулювання кримінально-правових відносин. Норми регулятивних галузей права в цьому випадку виконують субсидіарну і конкретизуючу функції, надаючи закону про кримінальну відповідальність належну лаконічність, гнучкість, динамізм та оптимальність у кримінально-правовому регулюванні.

1.7. Суттєві особливості мають міждисциплінарні зв'язки науки кримінального права з науками кримінального циклу. Інтеграційні зв'язки розглядуваного блоку наук мають більш складний характер

і полягають перш за все в тому, що всі вони досліджують єдиний для них складний об'єкт – «злочинність – кримінально-правова боротьба зі злочинністю», акцентуючи увагу на тих чи інших його сторонах. Найбільш повне й чітке відбиття ці інтеграційні процеси знаходять у тому, що всі наукові дисципліни користуються розробками щодо злочину та покарання. Більше того, досить часто вони оперують одними й тими самими категоріями, поняттями та відповідними їм юридичними термінами, наприклад, «злочин», «склад злочину», «вина», «мотив», «мета злочину», «покарання», конкретними назвами злочинів – «крадіжка», «розбій», «згвалтування» тощо, які є предметом розробки науки кримінального права. Ці науки використовують указані поняття як логіко-юридичний інструментарій для вирішення завдань, що стоять перед кожною з них, унаслідок чого ці категорії і поняття набувають статусу «міждисциплінарних» («міжгалузевих»). У співвідношенні цих наук одні з них є *фундаментальними*, якщо відповідають на запитання: «Що пізнається?», інші – *прикладними*, які відповідають на запитання: «Для чого пізнається?». Серед наук кримінального циклу кримінальне право належить до категорії «фундаментальних». Отже, розроблення і трактування кримінальним правом міждисциплінарних категорій і понять виступають науковою і нормативно-правовою основою для інших наук цього блоку. Тут мають місце відносини «*субординації*», відповідно до яких прикладні науки цього блоку при розробці вказаних категорій, понять, юридичних термінів мають виходити з основних і принципів положень науки кримінального права. Водночас це не виключає розробки міждисциплінарних проблем прикладними науками з урахуванням особливостей їх об'єкта і завдань. Проте основні і суттєві ознаки вказаних категорій і понять у цих науках повинні бути похідними від основних і суттєвих ознак, які розробляються і формулюються наукою кримінального права.

2. У сфері інтегративних зв'язків кримінального права з іншими правовими науками

2.1. Міжнародна науково-практична конференція, відзначаючи цінність порівняльно-правових досліджень, зауважила про необхідність уникнення певної абсолютизації зарубіжного досвіду та ме-

ханічного його запровадження у правову систему України без урахування та належної оцінки відмінностей у соціальних, історичних, економічних та культурних умовах життя суспільства. Вибір виду порівняння, як і способів дослідження, безпосередньо залежать від поставлених завдань. Сучасний етап розвитку порівняльного правознавства диктує необхідність звернення до таких видів порівняння, як нормативний та функціональний. Лише звернення до аналізу не лише кримінального законодавства інших держав, а й юридичної, у тому числі судової практики, та положень правової теорії може забезпечити належне проведення всебічного порівняльного дослідження відповідно до вимог, що ставляться до цього процесу, та критичне осмислення отриманих результатів. До того ж такий підхід дозволяє повною мірою використовувати порівняльно-правовий метод саме як інструментарій науки кримінального права, предметом вивчення якої виступає згадана вище кримінально-правова система в цілому, а не лише кримінальне законодавство.

2.2. Конференція відзначає, що суттєвим аспектом, який обумовлює правильне застосування на практиці нових положень антикорупційного законодавства України, є відмежування адміністративних корупційних правопорушень від корупційних злочинів. При цьому зазначається, що суспільна небезпечність є тією ознакою, яка входить до підстави кримінальної відповідальності за корупційні злочини (відповідно до ч. 1 ст. 2 КК) і відмежовує їх від інших видів протиправної поведінки (відповідно до ч. 1 ст. 11 КК). Суспільна небезпечність злочинних корупційних діянь визначається тим, що повноваження службових осіб, які мають реалізовуватися ними відповідно до закону, фактично реалізуються залежно від одержання неправомірної вигоди від інших осіб, чим заподіюється або може бути заподіяна *істотна шкода* фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

2.3. Існуючі інтегративні зв'язки кримінального права з іншими правовими науками вимагають від наукової спільноти проведення комплексних досліджень суміжних проблем, особливо категорій і понять, що використовуються в різних галузях права. Звертається увага на необхідність подальшого переосмислення, уточнення й конкретизації понятійного апарату Особливої частини КК, що

передбачає вдосконалення законодавчих норм, відповідних юридичних конструкцій, надання їм більш уніфікованих форм і усунення їх суперечливого розуміння.

3. У сфері визначення співвідношення науки кримінального права з іншими науками кримінально-правового циклу

3.1. Конференція відмічає, що сучасний розвиток наук кримінально-правового циклу (кримінальне право, кримінальне процесуальне право, кримінологія, кримінально-виконавче право, криміналістика тощо) відбувається у двох напрямках – *диференційному*, який полягає у подальшому відокремленні цих наук одна від одної шляхом вироблення кожною з них власного понятійного апарату, що відповідає їх об'єкту та завданням, та *інтеграційному*, що супроводжується поглибленням міждисциплінарних зв'язків, результатом чого є вироблення й апробування єдиних концептуальних підходів у боротьбі зі злочинністю. У зв'язку з цим виникає необхідність виявлення відносин і зв'язків, що відображають процеси як диференціації, так й інтеграції знань, які мають місце у сфері відносин науки кримінального права з іншими галузями знань, а також свідчать про їх специфічну взаємодію, у тому числі про вплив, з одного боку, науки кримінального права на зміст і структуру інших кримінально-правових наук, а з другого – наук кримінально-правового циклу на зміст і структуру науки кримінального права з відповідним визначенням обсягу та меж такої диференціації та інтеграції.

Учасники конференції указують, що зазначені напрями розвитку кримінального права є прогресивними й такими, що виступають орієнтиром для подальших наукових пошуків. Доцільно збільшити частку науково-дослідницьких програм з питань боротьби зі злочинністю, що виконуються на міждисциплінарному рівні.

3.2. Конференція констатує, що кримінальне право як галузь матеріального права є фундаментальною наукою щодо інших наук кримінально-правового циклу, які, по суті, є формою його існування і мають використовувати розроблені в науках кримінального права базові поняття і категорії як логіко-юридичний інструментарій для вирішення завдань, що стоять перед кожною із цих наук. Саме тому в системі взаємовідносин кримінального права з цими науками домінуючими є координаційні зв'язки, що передбачають

узгодженість та логічну несуперечливість їх понятійно-категоріального апарату базовим положенням науки кримінального права. Водночас це не виключає розробку міждисциплінарних проблем і прикладними науками з урахуванням особливостей їх об'єкта і завдань кожної із наук. Однак тут уже мають місце відносини субординації, відповідно до яких прикладні науки цього блоку при розробці міждисциплінарних категорій і понять мають виходити з основних і принципових положень науки кримінального права. Ураховуючи наведене, конференція відзначає, що розробка та видання словників термінів наук кримінально-правового циклу є невідкладним завданням сьогодення. Ключове місце в системі таких видань має зайняти *енциклопедичний словник термінів із кримінального права*.

3.3. Конференція вважає, що в сучасних умовах активізації процесів, спрямованих на інтеграцію України в міжнародний правовий простір, спостерігається достатньо відчутна диспропорційність у розвитку окремих напрямів наук кримінального циклу. Зокрема, останнім часом відбувається активний розвиток таких інститутів кримінального права, як «інші заходи кримінально-правового характеру» з їх доповненням відповідальністю юридичних осіб; «звільнення від кримінальної відповідальності та покарання»; «виконання тих чи інших видів покарань» тощо, що, у свою чергу, вимагає забезпечення правового регулювання цих питань відповідними прикладними науками згідно з їх предметами досліджень, насамперед кримінального процесуального та кримінально-виконавчого права, з тим щоб у законі про кримінальну відповідальність не дублювалися положення, які мають суто процесуальний або кримінально-виконавчий характер. Конференція звертає увагу, що реформування кримінального процесуального законодавства показало наявність зворотного впливу на міждисциплінарні зв'язки із суміжними галузями права через упровадження в цю галузь законодавства кримінальних проступків та злочинів приватного обвинувачення. За таких умов перспективним є проведення фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на пошук оптимальних моделей поєднання інтеграційних та диференційних процесів, визначення не лише можливих, а й насамперед допустимих меж

впливу на науку кримінального права інших наук кримінального циклу з урахуванням сучасного національного й міжнародного досвіду.

3.4. В аспекті взаємодії науки кримінального права та кримінології конференція пріоритетним визнає розв'язання питань щодо оцінки дійсної ролі закону про кримінальну відповідальність та його реального впливу на поведінку людини як ефективного засобу, що здатний утримувати певну частину суб'єктів соціуму від вчинення злочинів. Підтверджуючи те, що без урахування положень закону про кримінальну відповідальність неможливо забезпечити поступальний розвиток кримінологічної науки, конференція підкреслює й зворотний вплив кримінології на кримінальне право, зокрема, якщо йдеться про криміналізацію та декриміналізацію певних соціальних явищ, визнання поведінки людини суспільно небезпечною або такою, що втратила суспільну небезпечність, кримінологічне обґрунтування низки інститутів кримінального права з метою забезпечення їх ефективності.

Опрацювавши й узагальнивши пропозиції науковців щодо проблеми науки кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків¹, Міжнародна науково-практична конференція вважає за необхідне запропонувати:

1. Звернути увагу юридичної громадськості, юридичних навчальних і наукових установ на необхідність глибокої і ґрунтовної розробки проблем міждисциплінарних наукових зв'язків науки кримінального права з іншими галузями знань, установлення можливості й допустимості впливу інших наук на зміст науки кримінального права.

2. Враховуючи той факт, що проєвропейський напрям зовнішньої політики посідає одне з провідних місць у системі зовнішньополітичних пріоритетів України, а невід'ємними складовими європейського правового простору є міжнародні норми, принципи та стандарти, вироблені в межах таких найвпливовіших регіональних

¹ Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 жовт. 2014 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Всеукр. громад. організація «Асоціація кримін. права» ; редкол.: В. Я. Тацій та ін. – Х. : Право, 2014. – 536 с.

міжнародних організацій та об'єднань, як Європейський Союз (ЄС) та Рада Європи (РЕ), спрямувати науково-дослідну роботу щодо приведення законодавства України про кримінальну відповідальність до стандартів законодавства Європейського Союзу.

3. Дослідити системно-функціональний зв'язок кримінально-правової науки з правотворчою і правозастосовною діяльністю. Цей зв'язок має базуватися на домінуючій ролі юридичної науки як у сфері правового регулювання загалом, так і, зокрема, у сфері кримінально-правового регулювання. Власне, шлях реалізації цього завдання один – через чинне законодавство. У цьому зв'язку доцільно закріпити цей статус науки в окремих законах, як-то: «Про нормативно-правові акти України» та «Про законотворчу діяльність в Україні».

4. При встановленні кримінальної відповідальності за посягання на суспільні відносини, що врегульовані іншими галузями права, положення норм законів про кримінальну відповідальність повинні мати необхідний рівень узгодженості з нормами інших галузей права. Законодавчі визначення, поняття та терміни, що використовуються нормами регуляторного і кримінального права, не повинні суперечити один одному.

5. Кримінальне право повинно мати пріоритет при встановленні підстави кримінальної відповідальності за діяння, які передбачені в законах із бланкетними диспозиціями, оскільки тільки законодавство про кримінальну відповідальність устанавлює підстави і межі кримінальної відповідальності; положення інших галузей права мають охоплюватися змістом норм законів про кримінальну відповідальність і разом із ними виконувати функцію регулювання кримінально-правових відносин.

6. Звернути увагу на необхідність оперативного реагування на виклики сьогодення з позиції верховенства права. Тільки завдяки поєднанню наукових досягнень та досвіду законодавчої і правозастосовної діяльності вбачається можливим ефективно протидіяти тим негативним явищам, які становлять реальну загрозу не тільки реалізації гарантованих Конституцією України прав і свобод людини і громадянина, а й незалежності і суверенітету України як правової, демократичної та соціальної держави.

Оргкомітет конференції